

Divné věci, staré relikvie a Alexandrův soused

Marco Polo ve středověkých Čechách

Jaroslav Svátek

Mezioborové kolokvium Historický text a jeho interpretace

12. až 14. října 2022, Kozojedy

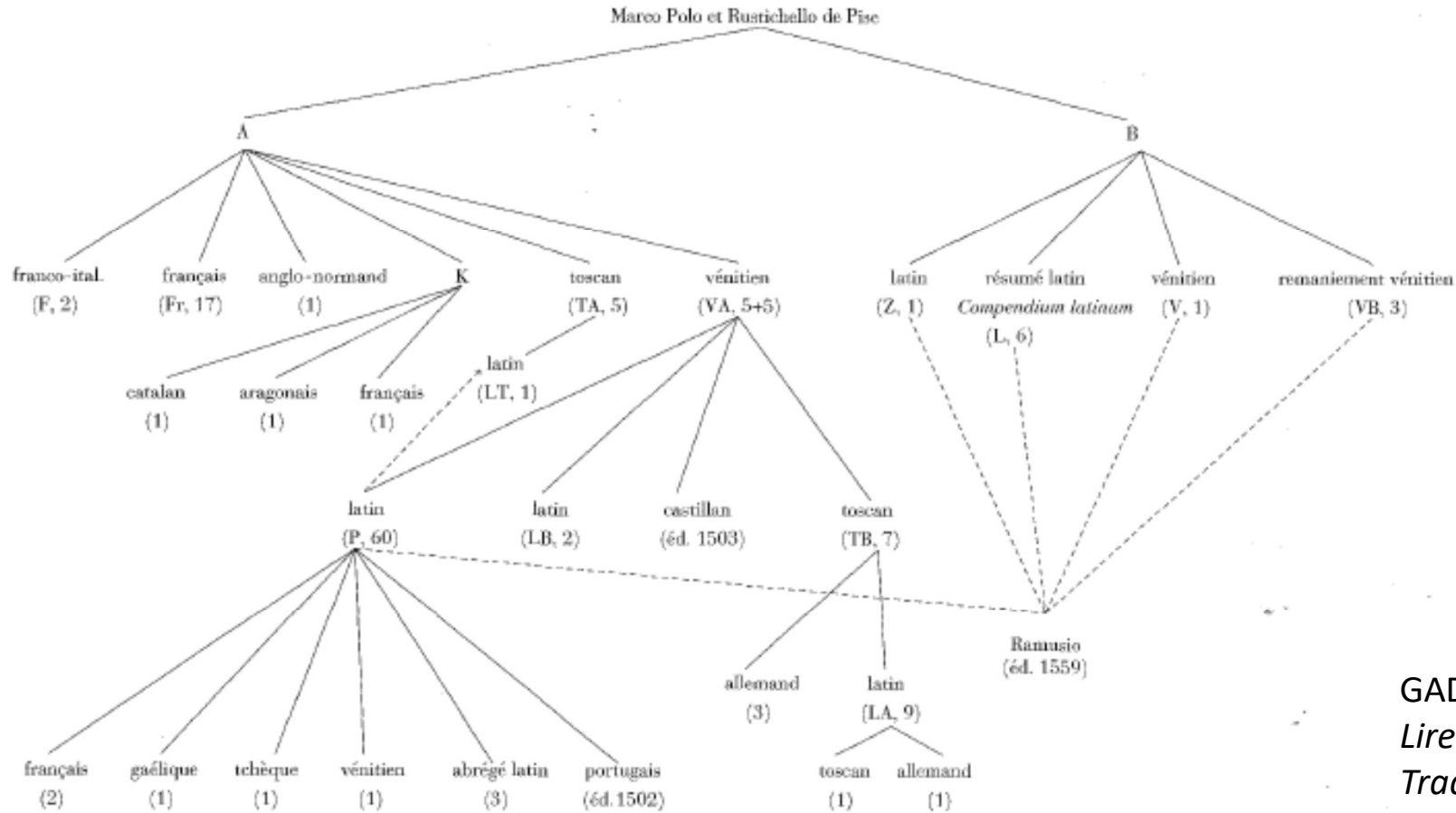
GAČR, Standardní projekt č. 20-08078S, „České středověké cestopisy. Syntéza, komparace a nové interpretace“

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

Tradition textuelle simplifiée du *Devisement du monde*

(entre parenthèses, sigle de la version et nombre de manuscrits connus ou date d'édition)

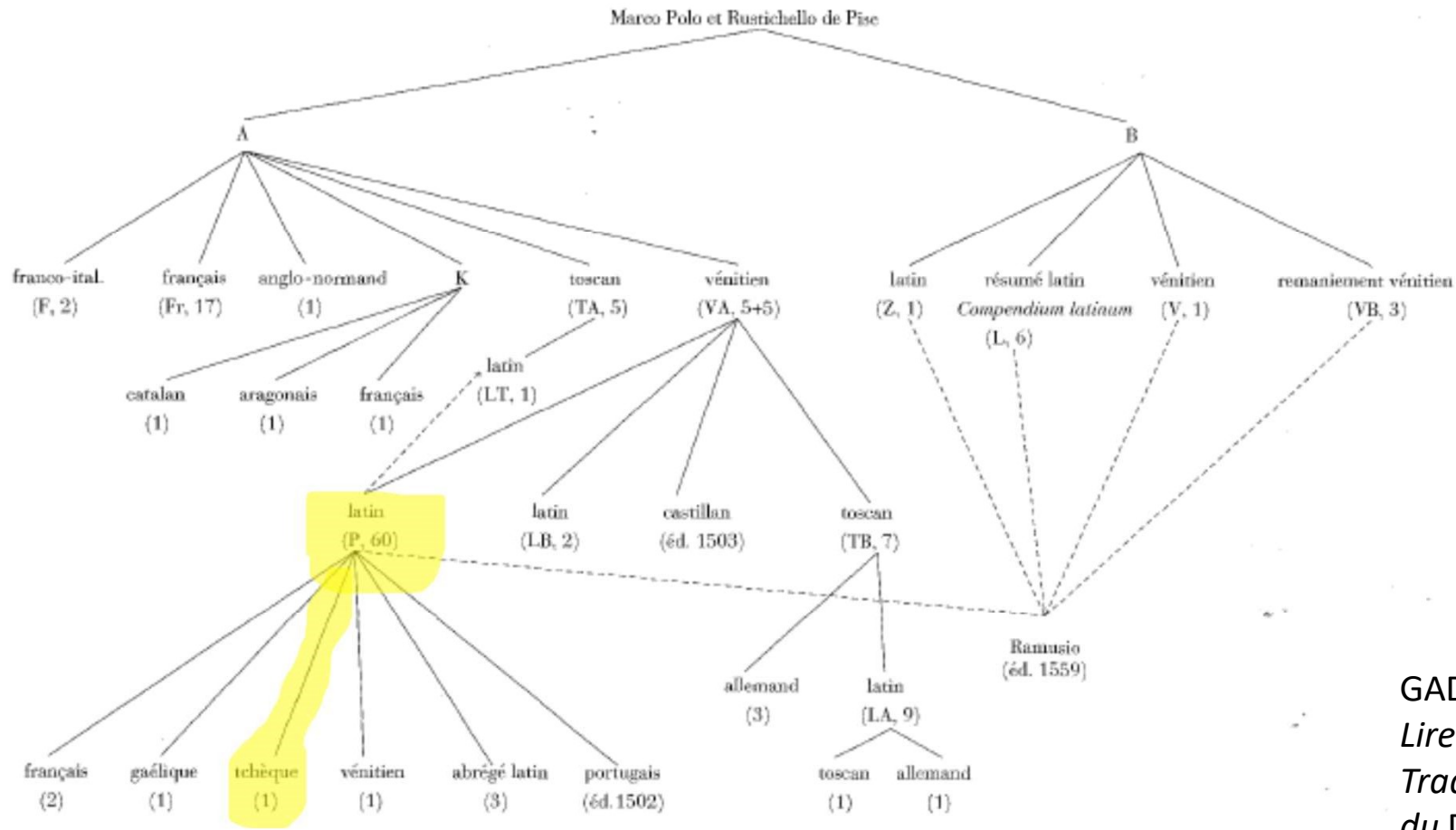
GADRAT-OUERFELLI, Christine,
Lire Marco Polo au Moyen Âge.
Traduction, diffusion et réception
du Devisement du monde,
 Turhnout 2015, s. 17

I

"Divné věci"

aneb Z čeho vychází staročeská verze Marka Pola?

Tradition textuelle simplifiée du *Devisement du monde*

(entre parenthèses, sigle de la version et nombre de manuscrits connus ou date d'édition)

GADRAT-OUERFELLI, Christine,
Lire Marco Polo au Moyen Âge.
Traduction, diffusion et réception
du Devisement du monde,
 Turhnout 2015, s. 17

Staročeská verze díla Marca Pola

- Praha, KNM, III E 42, fol. 1r-126r
(2. pol. 15. stol.)
- *Marka Pavlova z Benátek Milion*
- *O divných věcech vlastí navzchodslunečných*
- *Marka Pavlova z Benátek Milion*, ed. Justin Václav PRAŠEK, Praha 1902
- MARKO POLO, *Milion*, ed. Quido HODURA – Bohuslav HORÁK, Praha 1950
- MARKO POLO, *Milión*, ed. Miroslava MATTUŠOVÁ, Praha 1961
- MATTUŠOVÁ, Miroslava, The Latin mss. of Marco Polo in the territory of Czechoslovakia: supplement to the bibliography of the manuscripts of Marco Polo, *East and West*, n.s., t. 9, r-2, 1958, s. 62-63

O divu přenesení jedné hory, kapitola XVIII.

Praha, KNM, III E 42, fol. 14r-16r (ed. Hodura – Horák, s. 38-40)

- V oněch zemích mezi Taurisem a Baldachem je hora, která kdysi mocí Boží byla přenesena s jednoho místa na jiné...
- Kterýžkolivěk křesťan bude míti takú neb tolikú vieru v Kristu, jakžto jest jedno hořčičné zrno a on die jednéj hoře: zdvihni se s tohoto miesta a jdi na jiné místo, že by ta hora byla poslušna křesťana... (Mt 17,20)
- Tehdy jim řekl kalifus a přikazuje, aby to učinili v deseti dnech, aby se ta hora hnula s toho miesta, nebo viery se odřekněte aneb srmti na se čekajte...
- A ihned jak dokonal tu modlitvu, ta jistá hora zdvihla se jakžto pták i šla na to místo, jakož byl kalifus rozkázal...
- A pro tu jistú věc kalifus s mnohými Saracény zdělali jsú se křesťané a křesťanskej život vedli až do smrti...

- ... český překlad má několik odchylek od ostatních známých Pipinových textů, takže by měl značný význam pro kritické vydání Pipinovy vese, které dosud chybí. Zvláště významné je v českém překladě vypravování o zázračném posunutí hory (I. Kniha, 18. kap.), které se v tom rozsahu v jiném textu Pipinově neopakuje. Připomíná však do značné míry líčení benátské verse a může být dokladem, že Pipinovy texty, které nás došly, jsou proti původní redakci asi místy zkráceny

(Hodura – Horák, s. 12-13)

„Dlouhý zázrak“ o přenesení hory – výskyt v rukopisech

- Firenze, Biblioteca Nazionale Centrale, Conventi soppressi, C. 7. 1170 (pol. 14. stol.)
- Göttingen, Universitätsbibliothek, 4 ° hist. 61
- Klosterneuburg, Stiftsbibliothek, 722 A
- Kórnik, Biblioteka PAN, 131
- Kraków, BJ, 431, fol. 66v-67v
- **Skokloster, Folio 67**
- **Wroclaw, BU, IV F 103**
- **Vaticano, BAV, Reg. Lat. 1846**

II

"Staré relikvie"

aneb Hledání bohemikálních rukopisů

Franciscus Pipinus de Bononia: *De conditionibus et consuetudinibus orientalium regionum*

- **Praha APH-KMK, G 21**, fol. 86r-131v, 1. pol. 15. stol. (1436)
- **Praha APH-KMK, G 28**, fol. 1r-43r, 1. pol. 15. stol.
- **Praha APH-KMK, N 10**, fol. 146r-157v, 1. pol. 15. stol.
- **Brno MZK, Mk 29**, fol. 1r-27v, 1451
- **Skokloster, Folio 67**, fol. 1v-?, 15. stol. (před 1467) ???
- **Napoli, Biblioteca Nazionale, Vindob. Lat. 50 (olim Wien ÖNB, Cod. 3273)**, fol. 1r-48v, 16. stol. ???
- **Wien ÖNB, Cod. 12823**, fol. 1r-101r, konec 14. stol.
- **Vaticano BAV, Reg. Lat. 1846**, fol. 1r-103r, 15. stol.

Rukopisy u J. V. Práška

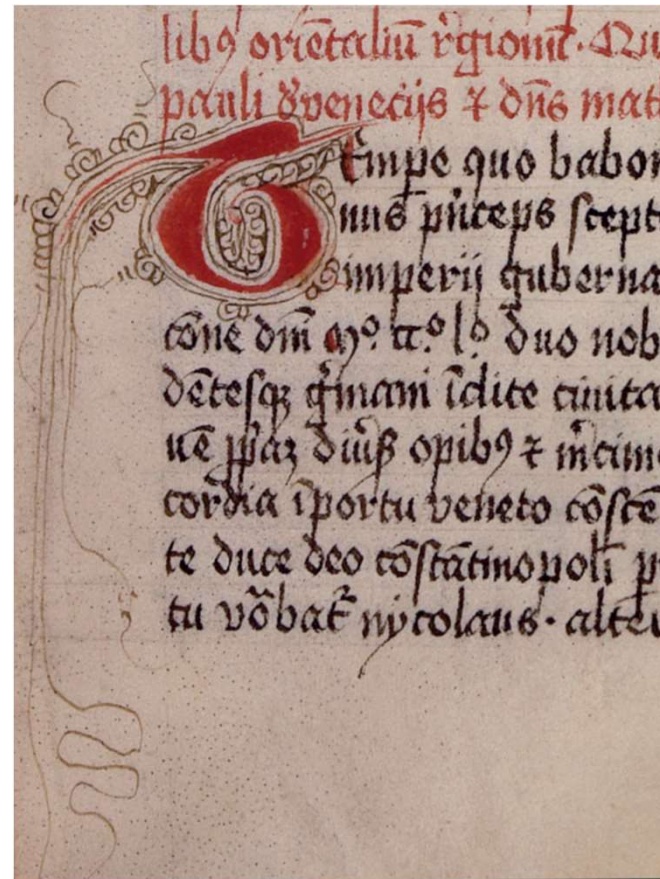
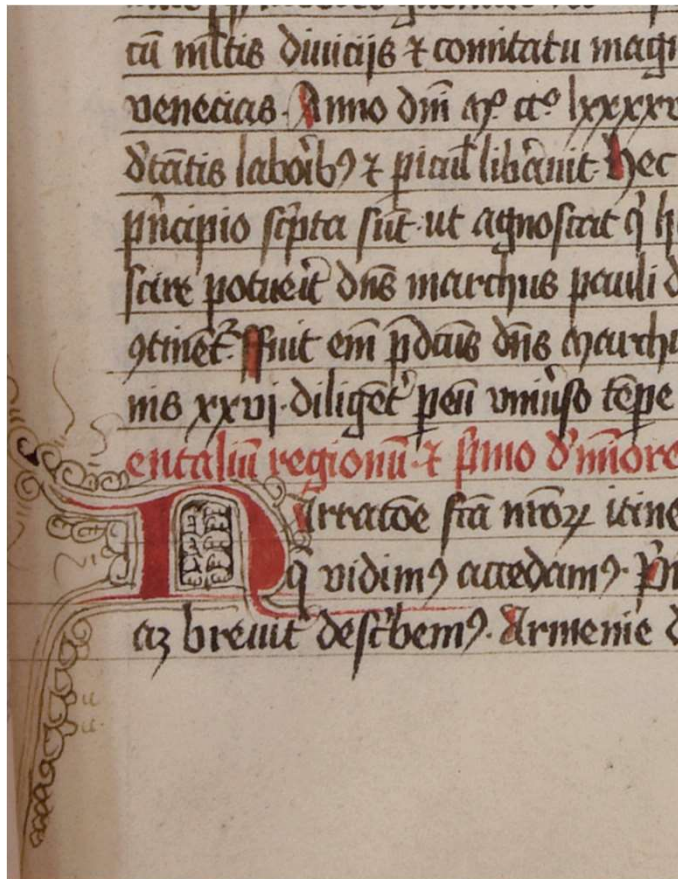
- **Praha APH-KMK, G 21** lékařské spisy, Havel ze Strahova, Albík z Uničova; kolofon Jan z Dubé 1436 (žitavský exil svatovítské kapituly)
- **Praha APH-KMK, G 28** cestopisný konvolut - Burchard de Monte Sion (versio brevis), Odorico de Pordenone; kolofon *n. p. de Trzebenic*
- **Wien, ÖNB, Cod. 3273** "pochází původně z Moravy a dodán byl za Josefinských dob do c. k. studijní knihovny olomoucké, odkudž vedle znění císařského patentu ze dne 15. srpna r. 1837 zaslán c. k. dvorské knihovně vídeňské" (Prášek, s. XV)

- **Napoli, Biblioteca Nazionale, Vindob. Lat. 50**

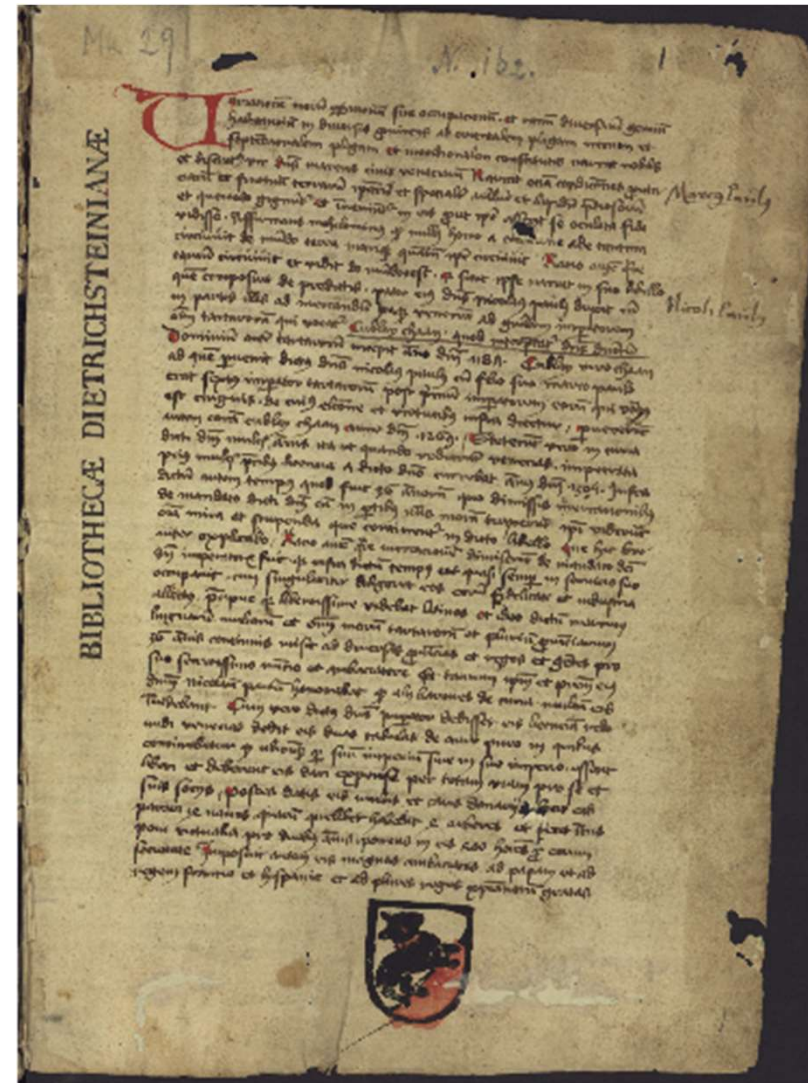
Wien, ÖNB, Cod. 12823, 1r-101r

THEISEN Maria (ed.), *Mitteleuropäische Schulen VII*, Wien 2022, s. 525-526, obr. ze s. 647-648 (fol. 2r a 7r)

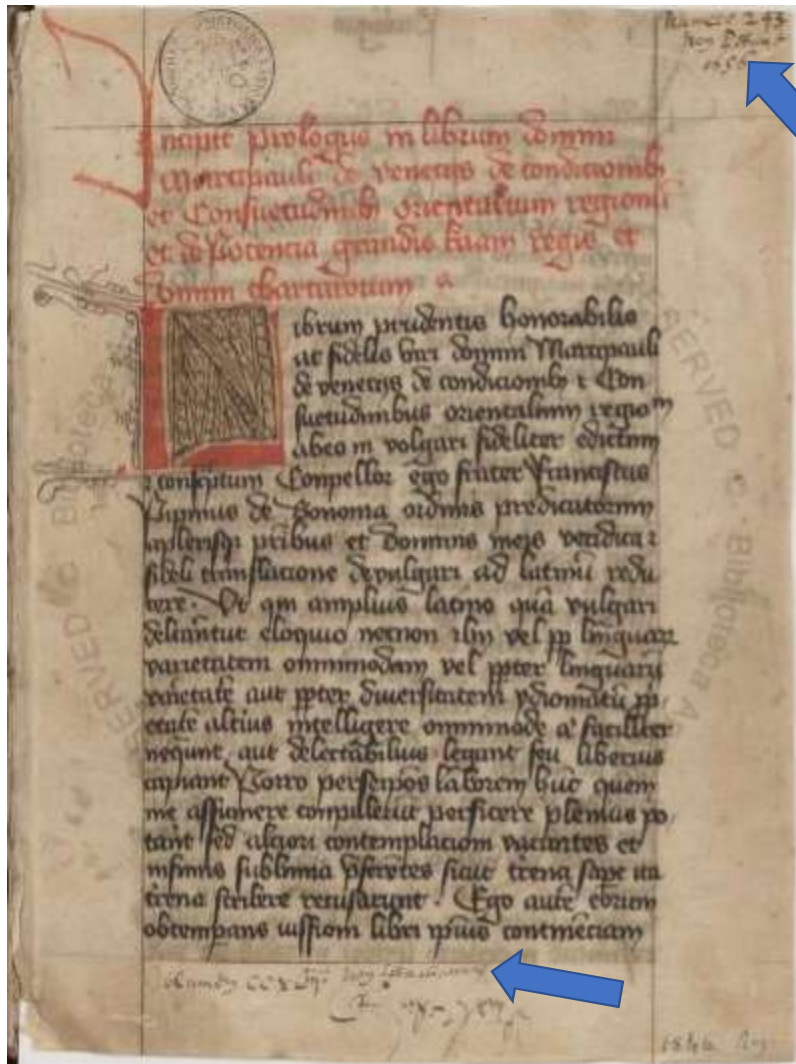

Brno, MZK, Mk 29, 1r-27v

- Mandeville, lat. 28r-82v
- Heidelberg, 1451
- z něj opsán Würzburg, UB, M. ch. f. 32

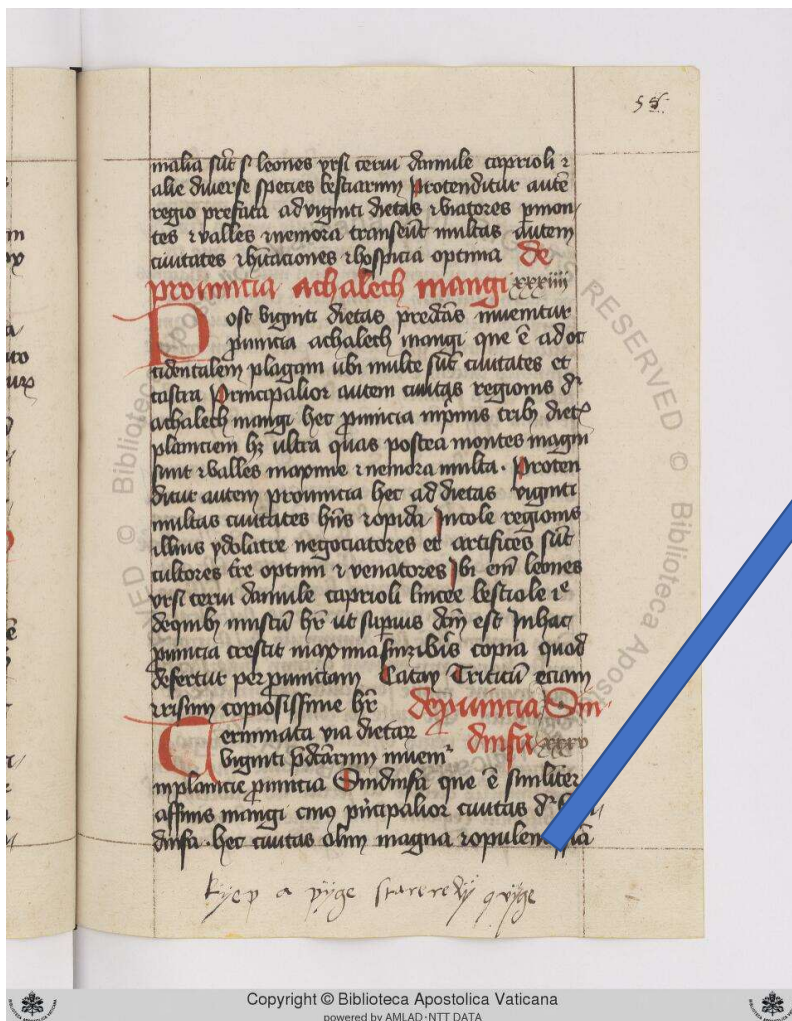

Vaticano, Reg. Lat. 1846, fol. 1r-103r

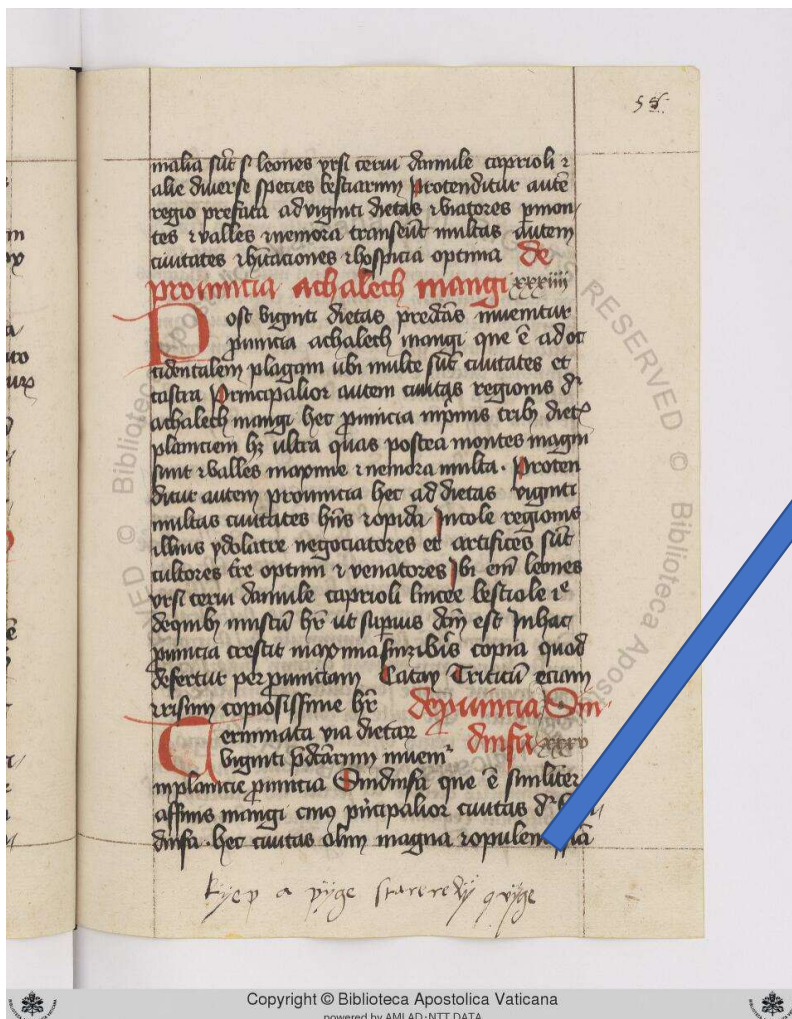
- C. Dutschke, Chr. Gadrat-Ouerfelli: kolekce Paul / Alexander Petau
- *Non Petau*
- *Non Petavianum*

Vaticano, Reg. Lat. 1846, fol. 58r

Kjep a pyge starerely qvÿge

Vaticano, Reg. Lat. 1846, fol. 58r

Kjep a pyge starerely qvye

Kjep a pyje, staré relikvie

III

"Alexandrův soused"

aneb Nečekané spojení Marka Pavlova s antickým hrdinou

chart., primum dim. saec. XV., ff. 168, invol. antiquum simplex.

1^a „Videbunt filium hominis venientem in nube etc. Sicut dicit Ysidorus in libro de summo bono...“

2^a—4^a „Clamabunt ad Dominum a facie tribulantis... Isaias XIX. Propheta in verbis premissis circa adventum Christi in carne tria facit...“

4^a „Dominica secunda in adventu. Quaecumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt...“

4^a—4^b Excerpta e scriptis s. Augustini, Richardi.

5^a—9^a **Mgri Thomae de Hibernia Commendatio theologiae.** „Sapientia edificavit sibi domum...“ × „Hoc est principium sive commendatio theologie mgri Thome de Hibernia.“

9^a—10^a „Sanctificate ecclesiam. Jobel 2. c. et in epistola hodierna...“

10^a—10^b „Ecce nunc tempus acceptabile, ecce dies salutis. 2. ad Cor. 6. c. et in epistola hodierna...“

11^a—103^b **Remigius Super psalterio.** „Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum... Quid est ambulare in consilio impiorum...“

104^a—107^b vacant.

108^a—110^a **Sermo Adam abbatis de passione Domini.** „Christus factus est pro nobis obediens patri usque ad mortem crucis...“

110^a—112^b **Sermo Adam abbatis de nativitate Domini.** „Cantate domino canticum novum...“

112^b—115^a „Apparuit benignitas et humanitas Salvatoris...“

115^b—120^a **Anselmi Glossa super psalmo „Miserere mei Deus“.** „Fortissime Deus spirituum universe carnis...“

120^b—131^b „Non immerito fratres nec ad insipientiam...“

132^a—132^b **Epistola Nithardi ad s. Bernardum de modo praedicandi.**

132^b—134^a „De sacerdotibus. Sacerdotes tui induantur justiciam...“

134^a—134^b **De morte Adae.** „Adam laborans in agone...“

134^b—139^b **Sermones.** „Levate capita vestra...“

140^a—157^b [**Odoricus de Pordenone: De mirabilibus orientalium Tartarorum.**] „Multa et varia scribunt...“

157^b—169^b **Boemicalis Alexander [Alexandreis].** „Hic incipitur Alexander Boemicalis. Genz zeymene byl wyechlaffny, gehoz rozum byl tak yafny...“

172^b—174^a **S. Bernardi Meditationes.** „Nichil humano corde sublimius...“ × „Expliciunt meditationes Bernardi abbatis“.

174^a **B. Anselmi Prosligion.** „Eia nunc homuncio...“ [Initium tantum.]

- Odoricus de Pordenone
- *De mirabilibus orientalium Tartarorum*
- Expl (157v): *Habent enim in hac provincia ubi aurum foditur et arguntum habundantur. Et in hac provincia est tam immensum frigus quod vix qui videre potest et est magna provincia que durat usque ad oceanum mare.*
- Expl (145v): *Nam ab inicio imperii Thartarorum a primo Cane Cirgis usque ad istum dominum nunquam aliquis imperatorum numerosum exhibunt alicui viventi tantum honorem. Benedictus Deus in eternum et in seculum seculorum.*

Praha, APH-KMK, N 10, fol. 146r

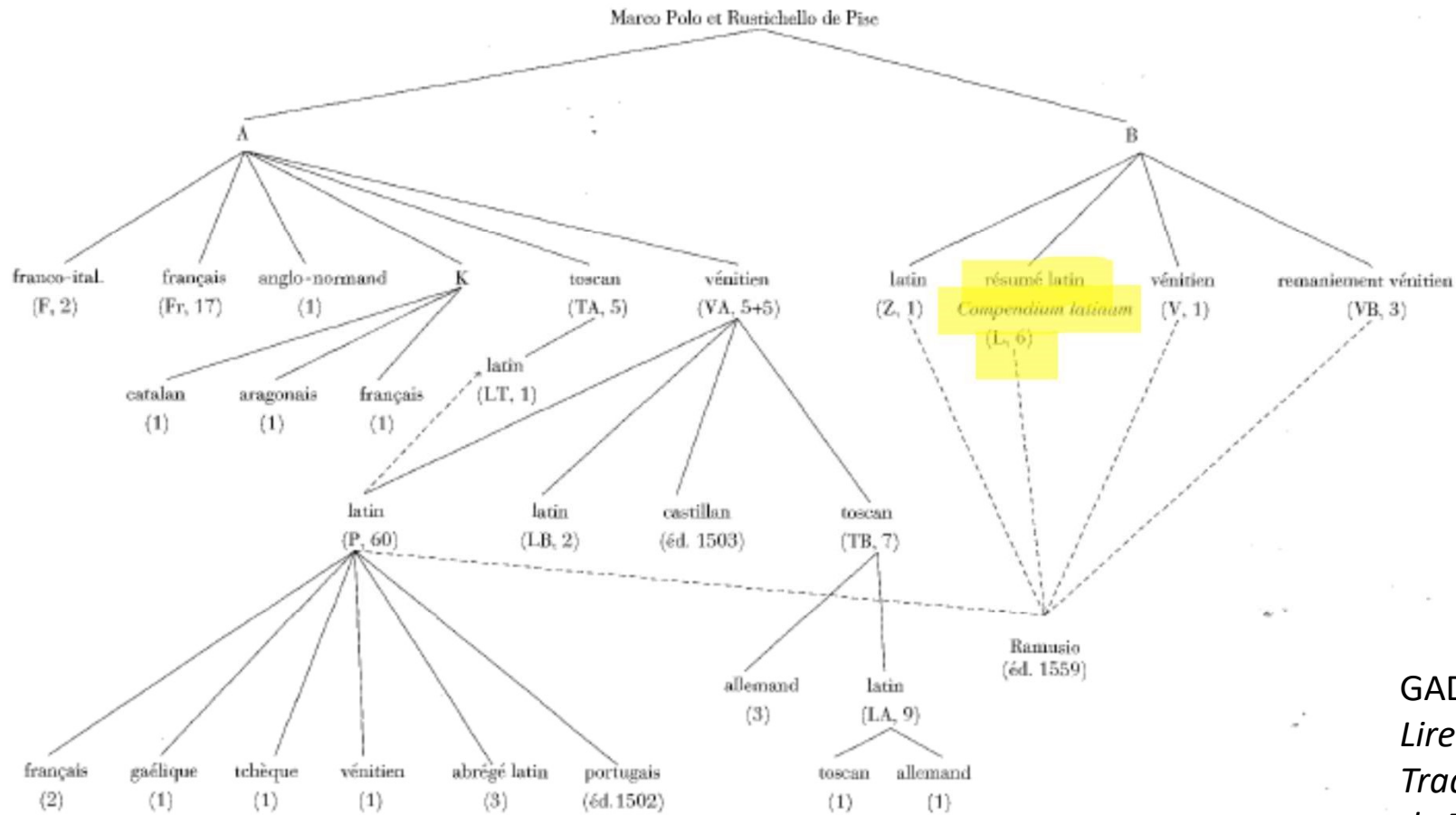
- *Nobilis et distinctus vir dominus **Mauricius Paulo de Veneciis** cum xxvj. annis continuis in partibus maioris Asye permanisset, diversas valde et longinquas perambulando provincias, tanti beneficii non ingratus, diversos hominum mores mirandaque multa que vidit et audivit et reliquis communicare disposuit. Ut autem que dicenda sunt ordinacius procedant facilioremque habeant intellectum, transitus eius ad partes illas redditusque ad propria istorialiter proponetur.*
- *Anno domini M^o CC^o L^o tempore quo Baldoinus Constantinopolym imperabat, nobiles viri Nicolaus Paulo, pater domini Marci Paulo, et Maffeus Paulo fratres cum eorum mercimoniis Constantinopolym pervenerunt....*

[1^a] Incipit prologus in librum domini Marchi pauli de Veneciis de consuetudinibus et condicionibus orientalium Regionum.¹⁾ Librum prudentis et honorabilis ac fidelis viri, domini Marchi Pauli de Veneciis, de condicionibus et ²⁾ consuetudinibus orientalium regionum, ab eo in vulgari fideliter editum et conscriptum, compellor ego **Frater Franciscus pipinus de Bononia**, ordinis fratrum predicatorum, a plerisque primoribus ³⁾ et dominis meis veridica ⁴⁾ et fideli translacione de vulgari ad latinum reducere, ut qui amplius latino quam vulgari...

Prášek, Marka Pavlova..., s. 1 a 6

Qualiter et quare dominus Nicholaus pauli de Veneciis et dominus Marchus ⁶⁾ transierunt ad partes orientales, Capitulum primum. Tempore quo balduinus princeps sceptrum Constantinopolitani imperii gubernabat, anno scilicet ab incarnatione domini m^occ^oL^o, duo nobiles ac honorabiles prudentesque germani, inclite Ciuitatis ueneciarum incole, nauem propriam diuersis opibus et mercimoniis oneratam communi concordia in portu Venetorum conscendentes prospero vento flante duce ⁷⁾ deo constantinopolim perrexerunt ⁸⁾. horum maior natu ⁹⁾ Nicolaus dicebatur, alter vero Matheus, ¹⁰⁾ quorum progenies [3^{b1}] domus pauli vocabatur. Cumque in constantinopolitana urbe breui in tempore fuissent ...

Tradition textuelle simplifiée du *Devisement du monde*

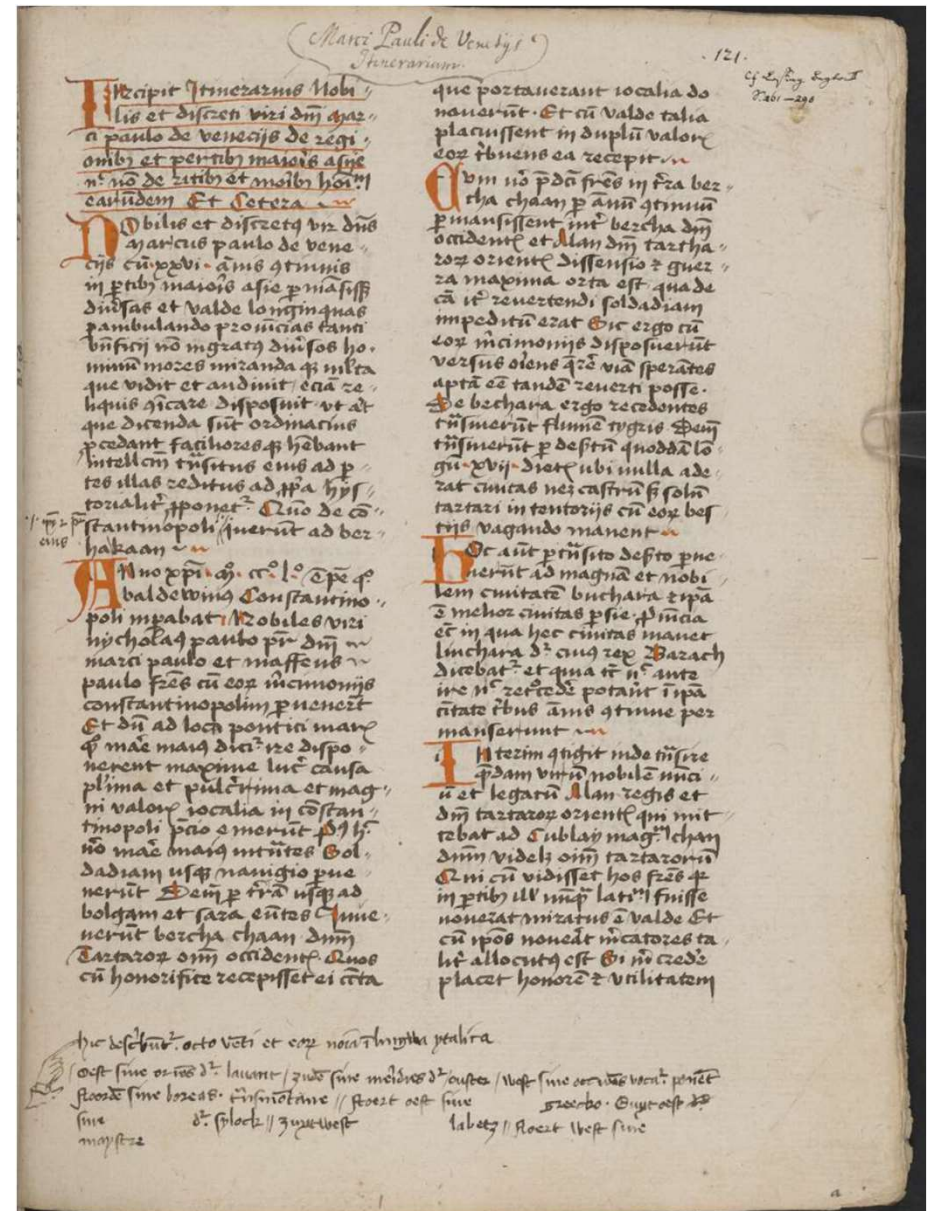

(entre parenthèses, sigle de la version et nombre de manuscrits connus ou date d'édition)

GADRAT-OUERFELLI, Christine,
Lire Marco Polo au Moyen Âge.
Traduction, diffusion et réception
du Devisement du monde,
 Turhnout 2015, s. 17

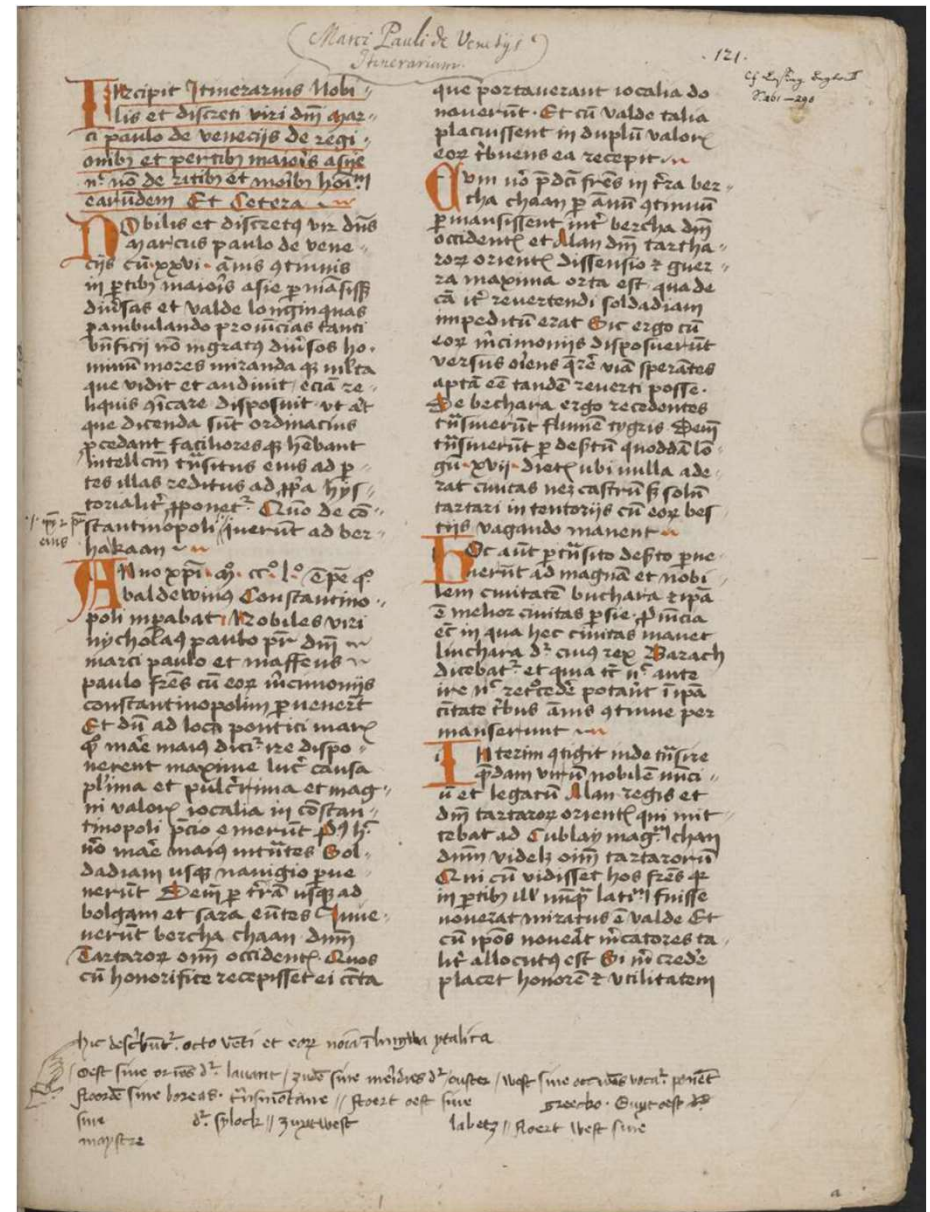
Marco Polo, verze L (Compendium Latinum)

- rkp. X = nejstarší exemplář datovaný k r. 1372 (soukr. sbírka B. Rosenthala)
- Ferrara, Biblioteca Communale Ariostea, 336 NB 5 (konec 14. stol.) = rkp. F
- Venezia, Museo Civico Correr 2408 [Cicogna 2389] = rkp. V – tento opsán v Padově
- Wolfenbüttel HAB, Weissenburg 41 = rkp. W
- Bloomington, Indiana University, Lilly library, Allen ms. = rkp. B
- Antwerpen, Museum Plantin-Moretus M16.14 [195; 79] = rkp. A

Marco Polo, verze L (Compendium Latinum)

- rkp. X = nejstarší exemplář datovaný k r. 1372 (soukr. sbírka B. Rosenthala)
- Ferrara, Biblioteca Communale Ariostea, 336 NB 5 (konec 14. stol.) = rkp. F
- Venezia, Museo Civico Correr 2408 [Cicogna 2389] = rkp. V – tento opsán v Padově
- Wolfenbüttel HAB, Weissenburg 41 = rkp. W
- Bloomington, Indiana University, Lilly library, Allen ms. = rkp. B
- Antwerpen, Museum Plantin-Moretus M16.14 [195; 79] = rkp. A
- + Praha, APH-KMK, N 10, fol. 146r-157v

Děkuji za
pozornost!

jaroslav.svatek@ff.cuni.cz

FILOZOFICKÁ FAKULTA
Univerzita Karlova

 GAČR
CZECH SCIENCE FOUNDATION